

Љупчо С. Ристески (Северна Македонија)
 Институт за етнологија и антропологија
 Природно-математички факултет
 Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
 е-пошта: risteski@ukim.edu.mk
<https://orcid.org/0000-0002-4790-8986>

ЕТНОАНТРОПОЗУМ: ИСТОРИЈА НА ЕДНО СПИСАНИЕ И ИДНИНАТА НА ДИСЦИПЛИНИТЕ (2000–2025)

Апстракт: Трудот нуди синтетички преглед на дваесет и петгодишната издавачка дејност на *ЕтноАнтропоЗум*, рецензирано списание на Институтот за етнологија и антропологија при Природно-математичкиот факултет на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Врз основа на отпечатените броеви, како и електронското списание (<https://etno.pmf.ukim.mk/index.php/eaz>), импресумите и апстрактите, се разработени: позицијата и мисијата на списанието; јазиците на кои се објавува и пристапноста; уредувачката структура и меѓународниот карактер на списанието; индексирањето и дигиталната инфраструктура (DOI, отворен пристап); историјатот на објавување и жанровата структура; содржинска анализа со тематски кластери и поместувањата низ децениите. Посебно внимание е посветено на поновите изданија (2021–2024), каде што се очитува јакнење на антрополошкиот дискурс, студиите на секавањата и проучувањата на постсоцијализмот, како и иновативните пристапи кон дигиталните пристапи во третманот на културното наследство.

Клучни зборови: етнологија, антропологија, етноантропозум, отворен пристап, индексирање, двојазичност, јавна антропологија, мемории, дигитални методи.

„ЕтноАнтропоЗум“ - Позиција, мисија и уредувачка рамка

ЕтноАнтропоЗум е рецензирано научно списание на Институтот за етнологија и антропологија при Природно-математичкиот факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје. Профилот на списанието опфаќа статии од сферата на етнологијата, социо-културната и лингвистичката антропологија, како и други сродни дисциплини. Излегува континуирано во печатена и во електронска форма (Print ISSN 1409-939X; Online ISSN 1857-968X), од 2000 година со јасно артикулирана политика на отворен пристап и со стандардизирани издавачки метаподатоци. Ориентацијата кон интердисциплинарност и кон регионална компаративност е уште една зацртана концептуална линија на Списанието на која уредничкиот колегиум посветува значително внимание, поттикнувајќи автори од регионот или анализи со компаративен карактер да бидат вклучени во изданијата на ЕтноАнтропоЗум.

ЕтноАнтропоЗум, започнувајќи како едно од ретките онлајн списанија во Македонија на почетокот на 2000-та година, со иницијална финансиска поддршка на Институтот отворено општество – Македонија, во својот публицистички пат помина големи финансиски премрежја. По завршувањето на проектот, Списанието остана без финансиска поддршка. Министерството за образование и наука на РМ само неколку години финансиски го поддржуваше неговото излегување од печат, а потоа, откако замреа сите конкурси на ресорното министерство, Списанието остана да се бори за самоодржливост. Герилскиот пристап во одржувањето на Списанието во живот, најмногу се соочуваше со потешкотии да се обезбедат средства за преводите на македонски и на англиски јазик. За среќа, од 2019 г. списанието ЕтноАнтропоЗум беше препознаено од страна на Министерството за култура како релевантен проект за поддршка, така што до денес во рамките на Годишната програма за финансирање проекти од национален интерес од сферата на литературата и издавачката дејност се поддржува излегувањето од печат, а со тоа работата и грижите на уредувачкиот колегиум за обезбедување финансиски средства се намалени.

Од основањето до денес, во *ЕтноАнтропоЗум* прилозите во целост се објавуваат на македонски и на англиски јазик, што ја зголемува читливоста, меѓународната видливост и можноста за цитирање. Покрај печатените и PDF верзии, во рамките на издавачката практика се развиваат и иницијативи за аудио-достапност на материјалите што, исто така, ја зголемува можноста за достапност до публиката што сака да слуша, наместо да чита.

Во периодот од **2000 г. до 2015 г.** главна и одговорна уредничка беше **проф. д-р Анета Светиева**, а уредник и оперативен менаџер бил д-р Љупчо С. Ристески. Од **2015** до денес функцијата главен и одговорен уредник ја извршува **проф. д-р Љупчо С. Ристески**, а уредник и оперативен менаџер е д-р Инес Црвенковска

Ристеска. Во уредувачкиот колегиум учествуваат колегите од Институтот за етнологија и антропологија: д-р Љупчо С. Ристески, д-р Мирјана Мирчевска, д-р Илина Јакимовска, д-р Даворин Трпески, д-р Ана Ашталковска Гајтаноска.

Во поширокиот уредувачки и/или меѓународен совет континуирано се појавуваат истакнати колеги од регионот, Европа и Америка, меѓу кои: **проф. д-р Бојан Жикиќ** (Белград), **проф. д-р Мирјам Менцеј** (Љубљана), **проф. д-р Victor De Munck** (Њујорк), **проф. д-р Пка Thiessen** (Ванкувер), **д-р Инес Прица** (ИЕФГ, Загреб). Составот и промените се верификуваат преку импресум-страниците и официјалната веб-страница на списанието.

Долгогодишен лектор на списанието на македонски јазик е проф. д-р Наталија Андријевска.

ЕтноАнтропозум е индексиран во Директориумот за списанија со отворен пристап (**DOAJ**) со лиценца **CC BY-NC-SA**), евидентиран во европската база за индексирање на ЕУ ЕРИХ ПЛУС (**ERIH PLUS**), присутен е во Централна и источноевропска онлајн библиотека (**CEEOL**), во Кросреф (**Crossref**). Овие индикатори ја потврдуваат уредничката дисциплина, отворениот пристап, перзистентната идентификација и меѓународната видливост на содржините.

Анализата на архивираниите броеви од списанието покажува работа на континуирани годишни томови со стабилен ритам на издавање, со паралелни македонски/англиски секции и достапни PDF формати. Во сите изданија се забележува конзистентна употреба на DOI броевите (DOI), ажурирани метаподатоци и јасно структуриран импресум (ISSN, УДК, издавач, контакти). Жанровата структура, покрај **научните статии**, опфаќа и **прикази** (книги/монографии), **извештаи** (конференции/проекти), како и содржини од типот „Етнографија/терен“ и **ин мемориам**.

Содржинска анализа: кластери, примери и трендови (2000–2025)

Содржинската анализата подолу се заснова врз преглед на сите статии објавени во списанието. Тематските кластери се аналитички и имаат за цел да ја опишат динамиката на интересите низ децении, а не да исцрпат целокупен индекс на теми.

Во пораните години од издавањето на списанието доминираат прилози за традициското културно наследство, обредноста, материјалната култура и локалните културни форми. Оттука, би можел да се издвои првиот кластер со теми: *народна традициска култура – наследство, религија, материјална култура*). Овие теми го обезбедуваат дисциплинарниот темел и остануваат присутни и понатаму, но во рамки на поширок тематски спектар.

Од средината на 2010-тите Списанието се засилува со текстови поврзани со прашања на **идентитетот** (локални/национални/регионални наративи), **урбан јавен простор**, **миграции** и **социјални нееднаквости** (род, труд, маргинализирани економии), и прашања поврзани со општествените конструкти

на **родот и сексуалноста**. Овие прилози често се компаративни (Македонија – Грција – Словенија - Србија; понекогаш Турција и делови од Источна Европа), што му дава на списанието регионална вмреженост и аналитичка ширина. Оттука, вториот тематски кластер би можел да се определи како *идентитетски, социјални нееднаквости, миграции*.

Во последната деценија особено се издвојуваат прилози за **политики на сеќавање, комеморации и искуства на социјализмот и постсоцијализмот** (вклучително филмови, литература, јавни топови на сеќавања, урбани трансформации). Овој тематски блок се јавува како мост меѓу историските студии и современата антропологија, третирајќи ги наративите на минатото како живи ресурси на сегашноста. Овој тематски кластер може да се дефинира како *сеќавања, постсоцијализам*.

Во дел од тематските броеви на ЕтноАнтропоЗум се разработуваат теми поврзани со **солидарноста**: од урбани политики на грижа до културни практики и активизам. Овој кластер ја разгледува солидарноста интердисциплинарно (социјална политика, јавен простор, уметност/активизам) со јасна **етнографска и антрополошка** методологија.

Во списанието континуирано се појавуваат прилози што критички разгледуваат важни **методолошки аспекти на антрополошките истражувања**, со многу рефлексивност и авторефлексивност, што му придава посебен имиџ и карактер на тоа. Овој тематски кластер (МАИ) претставува јасен чекор кон методолошко проширување на дисциплинарниот репертоар.

Видлив е растот и на прилози за **визуелните политики, антрополошкиот филм и културните индустрии** (вклучително и родови/перформативни прашања). Овој тематски кластер во квантитативната анализа на содржината на ЕтноАнтропоЗум е одбележан.

Заклучок

Дваесет и петгодишната издавачка траекторија на *ЕтноАнтропоЗум* потврдува стабилна институционална зрелост и уредувачка дисциплина, но и способност за методолошка и тематска адаптација. Двојазичниот карактер при објавувањето на македонски и на англиски јазик, како и отворениот пристап, надградени со аудио-достапност до бр. 17 (2018), го позиционираат списанието како инклузивна платформа што ги спојува локалните корпуси со меѓународната научна јавност и ги проширува каналите на ширење знаење кон различни читателски/слушателски публики. Индексирањето во DOAJ, ERIH PLUS, CEEOL и вклученоста во Crossref ја зацврстуваат неговата видливост, перзистентност и препознатливост во европскиот и во поширокиот академски екосистем.

Содржинската динамика покажува јасен премин од канонски етнолошки јадра – традициска култура, обредност и материјална култура – кон проблемски ориентирани истражувања со изразена јавна релевантност: идентитети,

социјални нееднаквости и миграции, политики на сеќавање, социјализам и постсоцијализам, солидарности и урбани режими на грижа, методолошки и автоетнографски интервенции, како и визуелни/филмски и културно-индустриски студии. Овој спектар е придружен од постепено вградување дигитални практики (стандардизирани метаподатоци, DOI, отворени PDF-архиви), што ја подготвува теренската експертиза за современите барања на дигиталната хуманистика.

Историскиот контекст на списанието – вклучително и периодите на финансиска ранливост – ја прави неговата континуираност уште посмислена: уредничкиот колегиум демонстрирал капацитет за „одржување под притисок“, при што од 2019 година институционалната поддршка ја стабилизира издавачката рутина и преведувачката/лекторска инфраструктура. Ваквата стабилност не е само административен успех; таа е предуслов за градење квалитетна рецензентска мрежа, терминолошка конзистентност и долгорочна меѓународна кооперативност.

Погледнато напред, приоритетите се јасни. Прво, консолидација на дигиталната издавачка архитектура преку целосна машинска читливост (XML/JATS), отворени идентификатори за аудио/мултимедијално и проширена аналитика (altmetrics) што ќе ја одразува употребата надвор од традиционалните цитати. Второ, континуирана терминолошка хармонизација и јазична редакција за двојазичните изданија, како предуслов за прецизна транснационална разменливост на поимите. Трето, креирање тематски досиеја што ги поврзуваат локалните студии со глобални дебати (на пр., постсоцијализам и нееднаквости, антропологија на дигиталниот труд, екологија и културни политики), со јасни уреднички водичи за методи и етика. Четврто, институционализирање на аудиолинијата и по 2018 година, со стабилен репозиториум и трајни идентификатори, како модел на пристапност што го надминува текстуралниот канон.

Во таа насока, *ЕтноАнтропозум* не е само хроника на дисциплините, туку и нејзин активен медијатор – меѓу терен и архиви, локално и глобално, истражување и јавна политика. Неговата трета деценија ќе ја мери својата успешност не само по бројот на објавени трудови, туку и по степенот на дијалог што го поттикнува, по методолошката транспарентност што ја бара, и по општествената релевантност што ја испорачува. Со таква амбиција, списанието останува клучен инфраструктурен столб на етнолошката и антрополошката заедница во Македонија и референтна точка во регионалните и во европските научни мрежи.